

Fögnuðum saman

FIMMTUDAGUR 11. JANÚAR 2018

Mynd/Eyþór

Þjóð á meðal þjóða

Heil öld er liðin síðan íslenska þjóðin varð fullvalda. Svo mikilvægum aldarafmælum ber að fagna og munu hátíðarhöldin standa yfir í heilt ár og heilla jafnt unga sem aldna hér heima og utan landsteinanna.

Í þessu blaði er dagskrá fyrri hluta afmælisársins kynnt.

Fögnuðum saman 100 ára fullveldi eru einkunnarorð afmælisársins. Við vonum að sem flestir njóti afmælisársins á einhvern hátt og eftir sitji góðar minningar og aukin vitund um þetta mikilvæga tímabil í sögu þjóðarinnar," segir Ragnheiður Jóna Ingimarsdóttir, framkvæmdastjóri vegna undirbúnings hátíðarhalda í tilefni aldarafmælis sjálfstæðis og fullveldis Íslands.

Nýársdagur markaði upphaf afmælisársins sem fer vel af stað.

„Þá var frumsýnd stutt mynd um fullveldið þar sem farið er í stuttu máli yfir sjálfstæðisbaráttu Íslendinga með áherslu á þann mikilvæga áfanga sem náðist þegar Ísland varð fullvalda ríki árið 1918," segir Ragnheiður Jóna, en myndin er aðgengileg á heimasíðu afmælisársins: fullveldi1918.is.

„Við litum til baka og skoðum söguna, sem markast af sjálfstæðisbaráttu og framförum, í gegnum verkefni á dagskrá afmælisársins. Við sjáum hvar við stöðum og sjáum hvar við stöndum í dag. Við fögnuðum framförum og litum til framtíðar. Íslendingar eru þjóð á meðal þjóða og það kemur glöggft fram í fjölmörgum verkefnum á dagskrá afmælisársins sem draga fram sérstöðu okkar sem þjóðar, menningu okkar og sögu, sem er ólík öðrum þjóðum.“

100 ára raddir

Ríkisútvarpið kemur með öflugum hætti að afmælisárinu.

„Fram í júní verða dagleg innslög klukkan tólf á hádegi þar sem hægt verður að heyra raddir Reyk-

Framhald á síðu 2 ➔

Söguleg stund

Annar hluti Eddu eftir Jón Leifs verður frumfluttur í mars. Verkið er eitt metnaðarfyllsta verk íslenskrar tónlistarsögu.

Í tilefni 100 ára afmælis sjálfstæðis og fullveldis Íslands mun Sinfóníuhljómsveit Íslands flytja annan hluta óratórunnar Edda eftir Jón Leifs í Hörpu 23. mars. Verkið er stærsta verk Jóns Leifs og um leið eitt metnaðarfyllsta tónverk íslenskrar tónlistarsögu. Fyrsti hluti verksins, Edda I: Sköpun heimsins, var frumfluttur í heild árið 2006 og útgáfa verksins á geisladiski vakti heimsathygli og fékk frábæra dóma að sögn Árna Heimis Ingólfssonar, tónlistarfræðings og listræns ráðgjafa Sinfóníuhljómsveitarinnar. „Nú er komið að því að frumflytja annan hluta verksins, Edda II: Líf guðanna, sem segir frá Ódni og sonum hans, ásýnjum, valkyrjum og normum á litríkan og dramatískan hátt. Þessi hluti hefur aldrei verið fluttur áður, hvorki hér á landi né erlendis, og er því svo sannarlega um stórvíðburð að ræða í íslensku tónlistarlífi.“

Rúmlega hálf öld er liðin síðan Jón samdi verkið sem er að sögn Árna Heimis risavaxin tónsmíð sem spannar þrjú kvöld. „Verkið er byggt á textum úr Eddukvæðum og Snorra-Eddu og átti að vera eins konar andsvar við Niflungahring Wagners. Smíði þess tók stóran hluta ævistarfs Jóns því hann hóf að leggja drög að Eddu I um 1930 en náði ekki að ljúka þriðju óratórunni áður en hann lést árið 1968.“

Hann segir eitthvað heillandi við stórhuginn sem birtist í þessu einstaka verki. „Jón hóf að semja verkið löngu áður en Ísland átti

Arni Heimir Ingólfsson ásamt Ingibjörgu Steinunni Sværisdóttur landsbókaverði. Í tengslum við tónleikana mun Þjóðarborghlaðan standa fyrir sýningu á handriti Jóns og bréfum og myndum úr safni hans. MYND/VILHELM

sinfóníuhljómsveit. Kröfur var til flytjenda eru líka ógurlegar og það er ekki sjálfgefið að nokkur kór treysti sér í það mikla verkefni að flytja þessa tónlist. Reyndar var Jón Leifs í mörgum sínum hugmyndum langt á undan sinni samtíð, eins og sést einmitt með Eddu II, því hann lauk við verkið árið 1966, fyrir 52 árum.“

Kannski má segja að tími Jóns sé loksins kominn bætir Arni Heimir við að lokum. „Tónlist hans er sífellt oftar flutt erlendis, til dæmis hlaut orgelkonsert hans frábærar mót-

tökur á íslenski tónlistarhátíð í Los Angeles í fyrra, og ævisaga hans er væntanleg í enskri þýðingu á næsta ári.“

Hljómsveitarstjóri er Hermann Bäumer og flytjendur eru einsöngvararnir Hanna Dóra Sturludóttir, Elmar Gilbertsson og Kristinn Sigmundursson og kammerkórinn Schola cantorum. Kórstjóri er Hörður Áskelsson.

Nánari upplýsingar á www.sinfonia.is.

Prjónað af gleði

Textilsetrið á Blönduósi stendur fyrir Prjónagleði helgina 8.-10. júní þar sem þemað verður 100 ára fullveldi Íslands.

Fátt er þjóðlegra en að prjóna og því datt okkur í hug að tengja Prjónagleðina í ár við 100 ára fullveldi Íslands. Aðalmarkmiðið með Prjónagleði er að leiða saman áhugafólk, fagfólk og alla þá sem vilja læra meira og deila af reynslu sinni og sögum í sambandi við prjón,“ segir Jóhanna Erla Pálmadóttir, framkvæmdastjóri Textilseturs Íslands.

Fjölbreytt dagskrá

Prjónagleðin er árlegur viðburður sem fer fram aðra helgina í júní en laugardagurinn er alþjóðlegur dagur prjónafólks. „Dagskráin er fjölbreytt og skemmtileg, boðið verður upp á fjölda námskeiða og fyrirlestra sem tengjast prjóni á einhvern hátt. Einnig verður prjónavara til sýnis og sölu,“ segir Jóhanna.

Stefnt er að því að nemendur grunnskólanna þriggja í héraðinu komi að verkefni og prjóni stykki sem tengist 100 ára fullveldi Íslands þar sem leiðið verði með liti og áferð. Það yrði einnig til sýnis á Prjónagleðinni.

Spennandi prjónasamkeppni

Þá er fyrirhugað að halda samkeppni sem felst í að hanna og prjóna peysu þar sem 100 ára fullveldið er þemað. „Allir geta tekið þátt og er um að gera að nota hugmyndaflugid við prjónaskapinn. Vegleg verðlaun verða í boði og peysurnar sem berast í samkeppni verða til sýnis. Prjónasamkeppninni

Prjónagleðin leyndi sér ekki á síðustu hátíð.

verður hrint af stað um næstu mánaðamót,“ upplýsir Jóhanna brosandí og hvetur áhugasama til að taka fram prjónana sem fyrst.

Alþjóðleg prjónahátíð

„Prjónagleðin er alþjóðleg prjónahátíð en við erum í samstarfi við prjónahátíðir sem haldnar eru árlega á Fanø í Danmörku og Orkanger í Noregi. Í ár fáum við erlenda kennara frá Hjaltlandsejyrum og Danmörku og verður áhugavert að sjá hvað þeir verða með á prjónunum. Auk námskeiða á íslensku verður boðið upp á námskeið á ensku fyrir erlenda gesti, enda er mikill áhugi á íslensku prjóni,“ segir Jóhanna.

Færanlegt textilhótel

Stórt prjónaverkefni er í vandum hjá Textilsetrinu í samvinnu við

Þekkingarsetrið á Blönduósi, Strikkefestival á Fanø í Danmörku og Orkanger í Noregi. „Við fengum veglegan styrk frá Norrænu ráðherranefndinni. Hann á að nota til að rannsaka hvort hægt sé að hanna flytjanlegt textilhótel. Það yrði flutt á milli prjónahátíða til að uppfylla þörf fyrir gistipláss. Þrjár arkitektar frá arkitektastofunni Nörrön, sem er margverðlaunuð stofa, hafa verið ráðnir til verksins og þeir hafa þegar hafist handa. Þeir sjá m.a. í alvörunni fyrir sér að hótelið verði byggt úr prjónuðum veggjum,“ segir Jóhanna og er bjartsýn á að hugmyndin verði að veruleika.

Nánari upplýsingar á heimasíðunni www.prjónagleði.is og www.textilsetur.com

Henderson á Íslandi í 100 ár

Árið 1918 flutti Ingólfur Espólin kaupmaður á Akureyri inn mótórhjól af gerðinni Henderson. Grimur Jónsson gerði hjólið upp og sá það gangsett árið 2012. Hjólið hefur verið á Mótórhjólafafninu á Akureyri frá árinu 2014 og er höfuðdjás þess, enda elsta mótórhjól landsins.

Afkomendum Grims, eigendum hjólsins og safninu, kom strax saman um að gangsetja hjólið á

100 ára afmæli þess, árið 2018. 15. maí er opnunardagur safnsins og verður blásið til opunarhátíðar m.a með svokölluðum „Start up day“ þar sem eldri hjól eru gangsett og ekið um svæðið. Í tengslum við aksturinn verður haldinn fyrirlestur um sögu mótórhjólsins á Íslandi sem nær aftur til 1905.

Markmið verkefnisins er að kynna sögu og hlutverk mótórhjólsins í samgöngusögu landsins.

Fullveldið með augum barna

Nemendur Valsárskóla á Svalbarðseyri sýna verk í Safnasafninu á Svalbarðsströnd og flytja gjörning. Hvort tveggja verður byggt á sýn þeirra á 100 ára afmæli Fullveldis Íslands.

Sérstök leiðsögn verður um sýninguna þannig að gestir safnsins fái nánari og fyllri innsýn í hugmyndir og ímyndunarafl barnanna.

Meningarhúsin í Kópavogi

Listsmíðja þar sem ferðalög listamannsins Gerðar Helgadóttur verða uppspretta vangaveltna um hvað hún hafi lært á því að flytja á milli landa og hvernig list hennar endurspeglar þessa reynslu. Aðfluttar fjölskyldur og fjölskyldur sem tala annað tungumál en íslensku heima eru sérstaklega boðnar velkomnar á smíðjuna sem er liður í dagskrá í tengslum við fullveldisafmæli Íslands.

Þá verða fjórar fjölskyldustundir á árinu sérstaklega miðaðar við þarfir þeirra sem hafa annað tungumál en íslensku sem móðurmál. Unnið verður með teikningu sem tæki til að tjá og túlka myndlist en markmið verkefnisins er að bjóða nýjum Íslendingum að taka þátt í fræðslustarfi og listsköpun í Gerðarsafni.

Fjölbreytt dagskrá verður í menningarhúsunum í Kópavogi allt afmælisárið.

Samkeppni um hönnun og útlit Stjórnarráðsbyggingar

Forsætisráðuneytið hefur hafið undirbúning að samkeppni um hönnun og útlit Stjórnarráðsbyggingar og skipulags Stjórnarráðsreits í samráði við fjármála- og efnahagsráðuneytið og Framkvæmdasýslu ríkisins. Verkefnið felur annars vegar í sér stefnumörkun varðandi uppbyggingu á Stjórnarráðsreit í samráði við Reykjavíkurborg og í framhaldi

af því samkeppni um skipulag reitsins, og hins vegar samkeppni um viðbyggingu austan við gamla Stjórnarráðshúsið fyrir forsætisráðuneytið. Stefnt er að því að auglýsa samkeppnirnar í febrúar næstkomandi og að dómnefndir ljúki störfum í nóvember 2018. Niðurstöður og tillögur beggja samkeppna verða kynntar 1. desember 2018.

Ísland og ástin til landsins

Nemendur Tónlistarskóla Borgarfjarðar túlka ættjarðarljóð í tónum í vor, í tilefni 100 ára fullveldis. Guðrún Jónsdóttir, forstöðumaður Safnahúss Borgarfjarðar, segir ljóðin eiga erindi til unga fólksins.

Grundvöllur fyrir nánast allri listsköpun er texti. Héraðið okkar er ríkt af bókmenntarafi, hér voru bæði þekkt skáld eins og Guðmundur Bøðvarsson og Halldóra B. Björnsson en einnig minna þekkt skáld sem sömdu afar góða texta. Fyrir nokkrum árum leituðum við til Tónlistarskóla Borgarfjarðar eftir samstarfi um listsköpun ungs fólks á grundvelli borgfirskrar bókmenningar og svo eru árlega tónleikar með afrakstrinum,“ útskýrir Guðrún. Nemendur skólans munu túlka sérvalin ljóð við eigin tónsmíðar og flytja á tónleikum á sumardaginn fyrsta næstkomandi. Í ár, á hundrað ára afmælisári fullveldis Íslands, er þemað „Ísland og ástin til landsins“.

„Við höfum valið tuttugu og sjö kvæði, eftir 22 höfundum, 9 konur og 13 karla. Elsti höfundurinn er Júlíana Jónsdóttir, fædd 1838, og yngstur er Ívar Björnsson, fæddur 1929. Vinnuferlið er þannig að krakkarnir kynna sér ljóðin og höfundana, hvað þeir sömdu og hvernig. Þegar þau lesa ljóðin finna þau blæbrigði og takt í textanum; hvar er gleði og hvar harmur og tregi. Svo semja þau verkin undir handleiðslu kennara sinna, útsetja þau og flytja sjálf. Tónleikarnir

verða opnir almenningi og allir velkomnir,“ segir Guðrún.

„Það er vart hægt að lýsa með orðum áhrifunum af því þegar ung manneskja kemur með ferskan huga og ómótaðan að kvæði sem var skrifað fyrir margt löngu, vinnur með það og setur í tóna. Um leið velta nemendur líka fyrir sér, hvað þetta hugtak sjálfstæði

þýðir og hvert er mikilvægi þessa viðburðar 1. desember 1918. Þetta á erindi við ungt fólk í dag og íslensk bókmenning á reyndar alltaf erindi við alla.“

Ljóðaheftið mun liggja frammi í Safnahúsinu og tónleikarnir verða í Safnahúsi kl. 15.00 þann 19. apríl.

Svara spurningum um árið 1918

Vísindavefurinn fjallar um hvers konar vísindi og hefur verið í uppbyggingu frá árinu 2000. Á þessu ári var stofnaður sérstakur flokkur í tilefni 100 ára fullveldisafmælis Íslands. Flokkurinn ber heitið „1918“.

Jón Gunnar Þorsteinsson, bókmenntafræðingur og ritstjóri Vísindavefsins, segir að sérstök áhersla verði lögð á að svara spurningum um allt sem tengist á einhvern hátt vísindum og árinu 1918, hvort sem er hér á landi eða erlendis. „Inn í þennan flokk getur hver sem er sent inn spurningar sem vísinda- og fræðimenn við Háskóla Íslands og víðar munu síðan svara. Við hvetjum sérstaklega áhugasama nemendur og kennara í grunn- og framhaldsskólum til að kynna sér þetta verkefni en þeir geta sent okkur inn spurningar sameiginlega. Einnig hvetjum við allan almenning til að senda inn spurningar af þessu tilefni,“ segir Jón Gunnar.

Hann segir að áður hafi t.d. verið spurt um frostaveturinn mikla og spænsku veikina. „Nú viljum við einbeita okkur að vísindunum. Er til dæmis eitthvað í samtímanum

Jón Gunnar er ritstjóri Vísindavefsins en þangað leita margir eftir svörum.

sem stofnun fullveldis 1918 hefur haft áhrif á? Einnig má spyrja um ótengda atburði eins og hver fékk Nóbelsverðlaun í eðlisfræði þetta ár og fyrir hvað. Árið 1918 var fyrri heimsstyrjöldinni að ljúka og ýmislegt sem tengdist vísindum var notað í stríðinu eins og sinnepsgas. Hvað var fólk að hugsa um á þessum tíma eða gera?“ spyr Jón Gunnar og bendir á að ungt fólk

hafi verið mjög duglegt að senda Vísindavefnum spurningar frá því hann var stofnaður.

„Við reynum að svara öllum spurningum sem berast þótt sumir þurfi kannski að bíða lengur en aðrir eftir svari. Spurningarnar geta verið flóknar. Við fengum styrk til að vinna að þessu verkefni og getum einbeitt okkur að því. Markmiðið er að fjalla almennt um það sem átti sér stað árið 1918 og um leið að vekja áhuga fólks á vísindum og fræðum almennt,“ segir hann.

„Þá höfum við verið í góðu samstarfi við Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum og ætlum að veita svör er tengjast handritum og handritamenningu á afmælisárinu. Stofnunin verður með handritasýningu á árinu. Ég vona að við getum vakið áhuga fólks á árinu 1918 og veitt um leið fróðleik og jafnvel sýnt öðruvísi mynd en við höfðum áður af þessu ári.“

Kammerkór Norðurlands

Kammerkór Norðurlands flytur nýja og nýlega íslenska tónlist sem að stærstum hluta hefur verið samin eða útsett fyrir kórinn og gefin var út á geisladiskinum Ljúflingsmál. Þar á meðal tvö lög við verðlaunaljóð sem ort voru í tilefni af lýðveldis-

hátíðinni 1944, „Hver á sér fegra föðurland“ og „Land míns föður“, hið þriðja er „Ísland ögrum skorið“. Tónleikarnir fara fram á Húsavík þann 24. febrúar og á Akranesi 25. febrúar.

24. og 25. febrúar

28. apríl - 19. ágúst

Frá fullveldi til framtíðar

Ráðstefna um áhrif skólalífs á Hólum, Frá fullveldi til framtíðar, verður haldin að Hólum í Hjaltadal í tilefni 100 ára fullveldis. Erindi á ráðstefnunni munu varpa ljósi á áhrif Hólamanna á umhverfi sitt með

hliðsjón af sjálfstæði, byggðapróun, menntunarsigli og tækni- framförum. Þetta verður reifað í málstofum með yfirskriftinni: sjálfstæði, byggðapróun, menntun og tækni framfarir. Ráðstefnan verður öllum opin.

22. apríl

Sögur – verðlaunahátíð barnanna

Sögur – verðlaunahátíð barnanna verður haldin í Eldborgarsal Hörpu sunnudaginn 22. apríl. Sýnt verður frá hátíðinni í beinni útsendingu á RÚV og hefst útsendingin kl. 20.00. Á hátíðinni verðlaunum við alls

konar sögur fyrir og eftir krakka. Bókaverðlaun barnanna verða veitt og við fáum að heyra og sjá hvað krökkum fannst standa upp úr á barnamenningarárinu 2017, t.d. rappari ársins, leiksýning ársins og lag ársins.

Fullveldið endurskoðað

Listasafn Akureyrar stendur að sýningu 10 ólíkra myndlistarmanna á verkum sem gerð eru sérstaklega í tilefni af 100 ára afmæli fullveldis Íslands. Útisýning sem sett verður upp á völdum stöðum í miðbæ Akureyrar. Markmiðið

er að sýna nýja hlið á stöðu fullveldis Íslands á okkar tímum og fá áhorfendur til að velta fyrir sér hugmyndum, útfærslum og fjölbreyttum sjónarhornum tengdum fullveldinu.

28. apríl - 19. ágúst

20. maí

Á kafi í fullveldi – viðburður í Sundlaug Akureyrar

Á fullveldisvorhátíðinni í Sundlaug Akureyrar verður boðið upp á fjölmarga ólíka viðburði sem allir hafa það að

markmiði að bregða fjölbreyttu ljósi á hugtakið fullveldi og þannig að þeir höfði til breiðs aldursþóps.

Verksmiðjustúlkan Jana í Höfða

Sýningin Verksmiðjustúlkan Jana í Höfða eða Júlíana Andrésdóttir eins og hún hét réttu nafni fer fram í Iðnaðarsafninu á Akureyri. Jana í Höfða er sögumaður eða samnefnari fyrir líf og störf þeirra er unnu á vélunum eins og

það var kallað frá upphafi vélvæðingar í ullaríðnaði á Gleráreyrunum árið 1897 og langt fram eftir síðustu öld. Sýningin er byggð að hluta til á viðtali sem tekið var við Jönu.

10. febrúar - 8. desember